
RELAȚII LINGVISTICE ROMÂNNO-BULGARE: CUVINTE ROMÂNEȘTI
ÎN LIMBA BULGARĂ

Paraschiva Boboc
Universitatea Ovidius Constanța

*Linguistic relations between the Romanian and Bulgarian population:
Romanian words presented in Bulgarian language (Abstract)*

The present paper deals with the spread of Romanian-origin words in colloquial Bulgarian, especially in area of Dobrogea. The research reveals new Romanian words, which were not discussed previously by lexicographers (múska, múski, mândzurki, ojna etc.).

Începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și până în prima jumătate a secolului al XX-lea, Dobrogea meridională a fost o zonă de contact intens româno-bulgar, în domeniul culturii materiale și spirituale, implicit, lingvistic.

Sub aspect lingvistic, graiul populației bulgare dobrogene prezintă o diversitate de variante lexicale, în teritoriu conviețuind grupuri etnice de turci, găgăuzi, bulgari, români (vlasi), evrei, nemți, fiecare din etnii aducându-și aportul la formarea culturii tradiționale și la mărirea zestrei lingvistice a regiunii.

Elementele lexicale românești examinate în prezentul studiu, pătrunse pe cale orală, sunt excerptate din graiul populației bulgare autohtone. Această populație era formată în secolele precedente din grupuri mari de bulgari dislocați din jud. Kotel, Elhovo, Iambol, Șumen, Sliven, bulgari strămutați din zonele Tulcei și Babadacului, aceștia din urmă fiind originari din Kotel, Iambol și Odrin, de bulgari emigranți din Basarabia, care o perioadă destul de lungă, au trăit în Dobrogea de Nord (Miletici, L., 1902:173; idem, 1912:2). Prin urmare, în graiul dobrogean se disting trăsături fonomorfologice și elemente lexicale ale graiurilor balcanice, moesice și chiar de graiurilor din Strandjea și Rodopi. Astfel se pot explica nu numai fonetismul care a acționat și asupra împrumuturilor românești, dar și unele căi de migrațiune.

Am făcut această scurtă incursiune în istoria demografică bulgară pentru a evidenția faptul că elementele lexicale românești discutate nu sunt excerptate din graiul vorbitorilor de limbă română, graiuri, care ocupă o situație aparte față de celelalte graiuri bulgărești.

Majoritatea cuvintelor propuse discuției au stat în atenția lingviștilor, noi aducând informații cu privire la o nouă localizare a lor și considerații asupra etimologiei. Semnalăm totodată, prezența unor elemente lexicale pentru prima oară, încercând, astfel, să aducem o modestă contribuție la studiul împrumuturilor românești din vocabularul popular al limbii bulgare.

Indiferent de originea acestor elemente în limba română, dacă în graiurile bulgare dobrogene au pătruns din română le considerăm ca împrumuturi românești.

Фърка / fúrka “инструмент за предене” – “unealtă de tors” < rom. *fúrcă* (Rosetti, V, 125; Capidan, *Raporturi*, 195; Niță-Armaș și col., 85; Osman-Zavera, 147; Brâncuș, *Schimburi*, 22).

Termenul se întrebuintează în graiurile din Strandja, S-E Bulgariei, cu forma **хърка/húrka** (*BD*, I, 154), în graiurile din Rodopi și Sofia - **фърка/fúrka** (*BD*, II, 110, 292), în județul Karlovo - **ъркъ/úrka** (*BD*, VIII, 176), iar în județul Ihtiman în uz sunt formele **ърка** și **фърка** (*BD* III, 183). În Dobrogea meridională sunt cunoscute formele **хърка** și **фърка** (Kocev, 96 ; înreg. personale).

Alternanța **ф/х** și apocopa lui **ф**, respectiv **х**, sunt fonetisme caracteristice în graiurile moesice și în graiurile de tranziție bulgărești (Stoikov, 69-78, 115-119).

În graiul din Strandja **фърка** are și sensul “приспособление за запиране вечер коза, за да стои права, когато не позволява на ярето да суче” – “dispozitiv care fixează capra în poziție de muls, obligându-o astfel să stea dreaptă atunci când nu-l lasă pe ied să sugă”, sens neînregistrat de *BER* și autorii menționați mai sus.

În graiul din Ihtiman **фърка** a dezvoltat încă un sens, de asemenea neînregistrat până în prezent: “отвесна част от рамка на тъкачен стан, която продължава чак до пода” - “partea verticală a ramei războiului de țesut, lungă până la podea”.

Extinderea de sens în aceste graiuri nu este neobișnuită și nici întâmplătoare. Ea se sprijină pe înțelesul etimonului românesc direct și asocierea firească care se poate stabili între obiecte, respectându-se raportul între funcție și formă (cf. *DA*, II, I, 196 ; Brâncuș, *Istoria*, 43).

Муска, pl. **муски / múska**, pl. **múski** “дантелени фигурки” - “figuri în dantelă”, “бродерия, с която се украсяват краищата на ръкави, поли на дрехи, колани и др.” - “punct de broderie cu care se înfrumusețază marginea mânecelor, poalelor hainelor, cordoane etc.” (Atanasova, 1992: 259: “Ръкавите [на блузата] са дълги, начупени при рамото и с *муски* в долния край» - “Mâncile [bluzei] sunt lungi, cutate la umăr și cu *muște* în partea de jos”; expresia “коланчета на муска” - “curelușe cu punct de broderie *múscă*”; Dicționarul etimologic bulgar nu înregistrează acest termen ; Osman-Zavera, 109: **мускъ** “1. Obiect purtat la gât de cei superstițioși, pentru a fi păzit de rele. 2. Figură de dantelă - Elensko”).

Cuvântul este cunoscut în județul Dobrici din a doua jumătate a sec. al XIX-lea, când contactul celor două populații s-a intensificat considerabil. Amintim că România era cunoscută ca țară cu un deosebit prestigiu economic și cultural fiind privită, de populația bulgară care pășea spre drumul emancipării, ca centru al modernității.

Este evidentă corespondența cu rom. *múscă* < lat. *musca* (*DEX*, 577), un indiciu sigur fiind și sensul “o anumită broderie pe țesături și haine”, dezvoltat pe baza legăturii logice între detaliile unor motive țesute cu obiecte asemănătoare (Iordache, 121, 156). Dealtfel, bg. **пуйки/pujki** “punct de broderie” întrebuintat în

județul Vidin (dar nu și în localitatea cu populație românească Novo Selo din județul Vidin, ceea ce îi mărește valoarea probatorie) este împrumut românesc.

Cu înțelesul “figuri în dantelă”, termenul românesc este răspândit și în jud. Elena (BD, VII, 90). Însă, în jud. Elena și în încă câteva județe, este cunoscut și termenul **мускá, мускъ**, “предпазващи от уроки амулети” – “amulete care feresc de deochi”, menționat cu formele **мускá, москá, мъскá** de Gherov (III, 82, 92; *Dopálnenie* 213 și *BTR*, 464). Acest cuvânt trebuie pus în legătură cu tc. **muská** “1. obiect sau hârtie scrisă căreia i se atribuie o forță religioasă sau vrăjitoarească prin care apără de forțele răului și aduce binele, 2. obiect împăturit în formă de triunghi” (*Türk Sözlüğü*, 298), întrucât corespunde acestuia sub aspect fonetic, lexico-morfologic și semantic. Prin urmare, în graiuri se întâlnesc două omonime – unul provenit din română iar celălalt – din turcă. Alăturarea tc. **muská** împrumutului rom. **мýска, мýскъ** și încercarea de interpretare prin expresia **muscă năzdrăvană** a sensului “amuletă” nu ni se pare potrivită cu atât mai mult cu cât prezența lui **з** sub accent pentru substantivele masculine este un fonetism caracteristic graiurilor balcanice centrale (Stoikov, 73-79), iar bg. **мýска** < rom. **múscă** diferă sub aspect accentologic, morfologic și semantic de cuvântul turcesc.

Adăugăm că **мускá**, element din portul copiilor nou născuți se întrebuițează și în sate din Dobrogea meridională, sensul “amuletă” fiind bine ilustrat de Kina Kotlarska: „На чалмичката или на дялбенчето...се слагат предпазващите от уроки амулети. В Горна Чамурла и Гьолпунар това са най-често червен конец, чесън, синьо кръгло синче и златна паричка, а в Караманкьой - тригъгълна **мускá** от синци с две големи синчета в двата долни ъгъла, а на върха - алтънче” - “Pe cealmuță sau pe năframă se coase o **amuletă** care să-l ferească [pe copil] de deochi. În Gorna Ceamurlija și Ghiolpunar sunt utilizate cel mai des așa roșie, usturoi, o mărgea albastră și un bănuț de aur, iar în Karamanchioi – **amuleta** triunghiulară lucrată din mărgelă, în colțurile de jos cu două boabe de mărgea mari și albastre, iar la vârf – un ban de aur” (Kotlarska, 1993, p. 242).

Банта / banta “маншет” - “manșetă” (M. Mladenov, 1972: 265: < rom. bantă.-Popina, distr. Silistra; Osman-Zavera, 31 – s. Gradeț, jud. Kotel).

Împrumutul românesc este cunoscut în mediul urban și rural al jud. Kavarna (satele Bălgarevo, Bojureț, Moghiliște, Por, Ciuncevo, Goriceane, Gorun), forma foarte întrebuițată fiind diminutivul **бантичка / bantička** (**бант-а** + sufixul bg. - **ичка**).

Болдурка / boldurka “карфица с цветна едра главичка, която се използва за орнамент и за прихващане на нещо в косите” – “ac mare cu gămălie colorată, care se folosește ca ornaмент și pentru fixarea unui obiect în păr” (M. Mladenov, 1972: 266: < rom. **bold**, pl. **bolduri** – Aidemir, dist. Silistra, **болдурка** în Kutlovica, dist. Tervel, **бондурка** în Popina, distr. Silistra Osman-Zavera, 38: < rom. **bolduri**).

Cuvântul este cunoscut din a doua jumătate a secolului XIX în regiunea bulgară Dobrogea, jud. Gheneral Toșevo. Forma întrebuintată este **бóлдорка**, pl. **бóлдорки** (Kotlarska-1993, 244).

Баснаўца, басмаўца / basnauca, basmauca “плътен шал с ресни в тъмен тон” - “broboadă groasă de culoare închisă cu ciucuri” (M. Mladenov, 1972: 265; “cf. rom. *basmăluță* – Popina, distr. Silistra”).

Cuvântul se întrebuintează și în județul Gheneral Toșevo, numind elementul principal din portul femeilor și marcând totodată trecerea lor la o vârstă înaintată. Acest tip de broboadă se leagă doar într-un anumit mod: dacă broboada este dreptunghiulară se împătorește astfel ca să devină triunghiulară, se așează pe cap, dar fără să acopere fruntea, cele două capete laterale se încrucișează sub bărbie și se leagă, la ceafă deasupra celui de al treilea colț (Kotlarska-1993, 242).

Bg. **баснаўца, басмаўца** corespunde rom. *băsmăluță* < tc. *basma* > bg. **басміца**. Eliziunea lui **-л-** intervocalic și alternanța **н/м** nu ridică probleme de ordin fonetic, fiind un fenomen cunoscut graiurilor bulgărești, regiunea bulgară Dobrogea fiind o zonă cu populație bulgară eterogenă.

Фáша / faša “отрезка от кожа за цървули” – “fășie din piele pentru opinci” (Gherov, V, 472) < rom. *fașă* (Capidan, *Raporturi*, 195; Scheludko, 146; Rosetti, 125; Mihăescu, 644; Niță-Armaș și col., 84; Osman-Zavera, 144; *DLRM*, 293: din scr. *faša*, bg. *faša*).

Termenul se întrebuintează în graiul jud. Kiustendil (*Trudove*, IV, 268), Samokov (*Izvestija*, IV, 328), jud. Smolean (*Izvestija*, IV, 169), **фáшê** în graiul din Strandja (*BD*, I, 150), graiul regiunii Sofia (*BD*, I, 271; Idem, II, 110), Troian (*BD*, IV, 230), în s. Krăvenik, jud. Sevlievo (*BD*, V, 46), s. Voineagovo, jud. Karlovo (*BD*, VIII, 178), graiul din Ihtiman (*BD*, III, 185), s. Trăstenik, jud. Pleven (*BD*, VI, 235) **фáшп** în s. Strahilovo, jud. Sviștov (*BD*, III, 313), limbajul urban al orașului Samokov (*BD*, III, 285), s. Enina, jud. Kazanlăk (*BD* V, 144).

În toate aceste localități sensul este același pentru toate formele menționate.

În județul Kavarna se întrebuintează **фáшка / faška**, diminutiv format din **фаш-а** + sufixul bg. **-ка**, iar sensul “fașă cu care se leagă scutecul”, este identic cu cel al termenului românesc (*DEX*, 325).

Мъндзърки / mândzurki “манистени висулки, които се прикачват на детска шапчица така че да висят покрай бузите и да предпазват детето от уроки” - “ciucuri de mărgеле atârinate de căciulița copilului astfel încât să cadă liber pe obraji și să-l ferească de deochi” (Kotlarska-1993,243), cuvânt neînregistrat până în prezent. Cuvântul este cunoscut în satele Dâbovik, Pcelarovo și Preslavți, jud. Gheneral Toșevo.

Existența termenului în regiunea bulgară Dobrogea – deci într-o regiune unde în prima jumătate a sec. XX s-a vorbit și dialectul aromân – ne îndeamnă să

presupunem că prezența lui în limba bulgară se datorează contactului cu vorbitorii acestui dialect.

Corespunde arom. *măndză* „raze” (Papahagi, 779) căruia i s-a adăugat prin substituție sufixul - **ур-ки-**, analogic diminutivelor bulgărești de tip **къщи-къщурки**.

În plan semantic cuvântul bulgăresc poate fi pus în legătură cu rom. **mânz** din expresia *A umbla (a bate, a face, a se duce pe) calea mînzului* cu înțelesul “a umbla fără țel, hai-hui”. Graiurile bulgărești sud-vestice păstrează **мъндзам се** “a se legăna” < rom. **mândzu**. Aceasta încrucișare de sensuri, credem, a favorizat dezvoltarea semantică “ciucuri care sunt în mișcare”.

Ойна / ойна “игра с малка топка” – “joc sportiv cu minge mică” (BER, IV, 825: postverbal din tc. *oynamak* “a se distra, a se juca”).

Cuvântul, respectiv sportul, este cunoscut în s. Ovcearovo, jud. Dobrici.

Etimonul propus de autorii BER nu are sens identic cu termenul bg., iar tratamentul morfologic relevă o procedură mai greu de realizat (cf. *Türk Sözlüğü*, 301).

Deși în *DLR* termenul românesc poartă marca *et. nec.*, prin el se explică în mod logic etimologia cuvântului bg. **ойна**. Identitatea fonomorfologică și semantică, la care se adaugă aria de întrebuintare, deși foarte redusă, conturată în vecinătatea spațiului românesc (nu putem să oitem însă și perioada istorică de extensie a teritoriului lingvistic românesc), sunt elemente probatorii ale argumentării noastre.

Минчок / minчок “малка мрежа, с която се изгребва хванатата риба” - “săculeț cu care se adună peștele prins” (Vakarelski, 58,60; Zmееv-1992, 277; Idem-1993, 213: “Ако рибата в торбата е много, изгребват я с *минчок*” - “Dacă sacul este plin de pește, se adună cu *minciog*”; Osman-Zavera, 106).

Aria de răspândire a împrumutului românesc se conturează la est începând cu granița româno-bulgară, continuă la sud până la vărsarea r. Batova în Marea Neagră, cuprinzând toate localitățile cu ieșire la mare. Pornind din acest punct spre vest include așezările apropiate de lacurile Drenaka, Kumsovat, Farul Șabla și s. Tiulenovo, apoi lacurile limitrofe Dunării Durankulak, Ezeret și Șabla, precum și locurile cu bălți numite Vodița, Zelenka și Ghioztalean, localitățile situate pe malul Dunării, depășind regiunea Dobrogea și ajungând la Ruse. Dicționarul etimologic bulgar nu înregistrează acest cuvânt, de asemenea localizarea lui nu a fost semnalată.

Bg. **минчок** corespunde termenului rom. **minciog** (DEX, 550: rom. *minciog* < ucr. *mišok*). Un indiciu în plus este prezența lui în graiul insular românesc din Novo Selo, jud. Vidin (cf. M.Mladenov, 1969: 247).

Ватах / vatah “1./остар. и диал./ главен майстор на рударска пещ, на видня” - /inv. și dial./ „meșterul principal la cuptorul de topit minereu”, “2. управник на чифлик и надзорник на ратаи” – “administrator la moșie și supraveghetor al argaților”, “3. главатар на русалийска дружина”- “căpetenia grupului care participă la ritualurile de Rusalii” (RBE, II, 43: “probabil de origine tracă”); **ватах, ватаф/ин**, de origine română în limba bulgară (Capidan, *Raporturi*, 191; Rosetti,

431; St. Mladenov, 58; Niță-Armaș și col., 99; Osman-Zavera, 55; *BER*, I, 123, care pentru termenul bulgăresc presupune origine tracă, iar cuvântul rom. **vătaf** este analizat ca împrumut din limba bulgară, după analogia *прах*>*praf*, *връх*, *върх*>*vârף*; formele **ватáфин**, **ватáф** și sensul “глава, войвода на калушари” – “căpetenia, voievodul călușarilor”, cf. Gherov, I, 103).

Împrumutul românesc se întrebuițează în jud. Samokov, iar ca toponim în jud. Ihtiman și Pirdop (*BD*, III, 205; *BER*, I, 123).

Termenul este curent în limbajul pescarilor bulgari, fie profesioniști, fie amatori, organizați în grupuri și conduși de **ватáф** “căpetenie”, care își desfășoară activitatea pe Dunăre, lacurile sau litoralul Mării Negre din regiunea bulgară Dobrogea (Zmeev-1992, 273, Idem-1993, 217), deși lucrările lexicografice și studiile dialectologice nu înregistrează acest sens, cuvântul fiind considerat până în prezent ca având arie de răspândire pe un teritoriu restrâns.

Acest cuvânt nu este cunoscut de celelalte limbi balcanice. În română, **vătaf** și forma mai veche **vătah** datează din epoca primelor contacte lingvistice româno-tătare, având evoluția semantică “cioban care păzește stâna” > “mai-marele peste o turmă” > “căpetenie peste oștire” realizată pe teren românesc (Capidan, *Raporturi*, 192, cu expunerea tezelor formulate de Miklosich, Hasdeu, Weigand). Cu acest sens termenul românesc a pătruns și în vocabularul limbii ucrainene populare (Vrabie, 153).

Sub aspect semantic și formal, cuvântul bulgăresc concordă cu termenul românesc, iar sensurile “vătaful călușarilor”, înregistrat de Gherov și “vătaful pescarilor” din Dobrogea meridională, îl include în grupa împrumuturilor efectuate în epoca în care păstorii români în drumurile lor de transhumanță duceau împreună cu munca și grija turmei, datinile, jocurile și obiceiurile de acasă, iar grupurile de pescari, eterogene etnic, practicau o îndeletnicire deasemenea străveche și caracteristică ambelor popoare vecine.

Гáрд(а) / Gard(a) “заградена част от морето или крайбрежните блата за пазене или развъждане на риба” - “porțiune îngrădită în mare sau lacuri lângă mare sau râuri, destinate pisciculturii” - Burgas, “част от двора между къщата и оградата” – “parte din curte între casă și gard” – Etropole (*BER*, I, 231: din rom. **gard** pe care, însă, autorii dicționarului îl consideră împrumutat din vsl. **gardъ* fără metateză efectuată > bg. град; Rosetti, 129; Niță-Armaș și col., 86: rom. *gard*>bg. *гáрд(а)*; Osman-Zavera, 58).

În județul Nikopol, limitrof Dunării, în uz este forma **гáрда**.

În regiunea bulgară Dobrogea, cuvântul este cunoscut sub ambele forme – **гáрд** și **гáрда** “din vremuri uitate”, cu sensul foarte bine precizat: „gard drept, construit la gura șenalului, care leagă lacul cu marea și care nu permite bancurilor de pești intrate pe șenal să se întoarcă în mare” (Zmeev, 1992, p. 281; Idem, 1993, p. 215). Mai mult, perfecționarea acestui dispozitiv de pescuit nu a dus la dispariția, ci la fixarea termenului românesc, în terminologia pescărească a bulgarilor existând astăzi **гáрд със сак = gard cu sac** și **сляп гáрд = gard orb**.

Incontestabil, bg. **гард, гърда** este un împrumut al termenului românesc autohton **gard** (cf. *DA*, II, I, 227: Împrejmuire, ocol, parc, împletitură de nuiete folosită la prinderea peștelui), cu fonetismul specific limbii române, atestat în sec. al XV-lea (Brâncuș, *Vocabularul*, 76; Mihăilă, 1996: 34). Finalul **-a** din **гърда** poate fi explicat prin confuzia cu articolul bulgăresc **-a**, formă scurtă.

În concluzie :

1. Raporturile româno-bulgare s-au manifestat îndeosebi prin schimbul permanent și intens de bunuri materiale, generat de caracterul complementar al preocupărilor economice ale celor două populații.

2. Împrumuturile românești, supuse analizei aici, pot fi grupate în două sfere semasiologice:

a) denumiri din domeniul îmbrăcăminte;

b) denumiri din domeniul piscicol;

3. În decursul istoriei culturale între faptele lingvistice aparținând graiului bulgar dobrogean s-a produs o selecție: unele din cuvinte au fost admise în ceea ce este considerat aspectul cel mai corect al limbii bulgare – forma **hърка, fășa, vatâh**; cuvintele referitoare la îmbrăcăminte au căpătat statutul de „dialectal”, fapt explicabil prin schimbările radicale, prin modernizarea acestui domeniu ceea ce a dus firesc, și la primenirea terminologiei respective.

4. Cele expuse până aici au avut rostul de a reliefa o secvență din problematica legată de influența culturală și lingvistică cu care se confruntă cercetarea noastră.

ABREVIERI

Atanasova, 1992: Ianka Atanasova, *Облеклото на жените от град Добрич след Освобождението до 30-те години на XX век*, Сборник Добруджа, nr. 9, 1992, p. 258-267.
 BD I-VIII: *Bălgarska dialektologija. Proičvanija i materialii* [Българска диалектология. Проучвания и материали] (Sofia, I-1962).

BER I-V: Vl. Gheorghiev (redactor), Iv. Gălăbov, I. Zaimov, St. Ilcev ș.a., *Bălgarski etimologičen rečnik* [Български етимологичен речник], I-V, 1971, Sofia (publicarea continuă).

Brâncuș, *Vocabularul*: Gr. Brâncuș, *Vocabularul autohton al limbii române*, București, 1983.

Brâncuș, *Istoria*: Gr. Brâncuș, *Istoria cuvintelor. Unitate de limbă și cultură românească*, București, 1991.

Brâncuș, *Schimbări*: Grigore Brâncuș, *Schimbări semantice în trecerea de la latină la română*, Actele Colocviului Cetdrei de limbă română 22-23 noiembrie 2001, Editura Universității din București, București, 2002, p. 21-25.

BTR: L. Andreicin, *Bălgarski tălkoven rečnik* [Български тълковен речник], ediția a IV-a, completată de Dimităr Popov, Sofia, 1994.

Capidan, *Raporturi*: Th. Capidan, *Raporturile lingvistice slavo-române. I. Influența română asupra limbii bulgare*, Dacoromania, III (1922-1923), Cluj, 1924, p. 9-238.

DEX: *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, 1975.

- DA I-XII: *Dicționarul limbii române*, redactor Sextil Pușcariu, Tomul I, partea I (AB), 1913, partea II, 1939; partea III, fasc. 1 (D-De), 1949; Tomul II, partea I (F-I), 1934, partea II, fasc. 1,2,3 (J-Lojnița), 1940, 1948, București (Academia Română); [DLR] Serie nouă, redactori responsabili Iorgu Iordan, Alexandru Graur, Ion Coteanu, Tomurile VI-XII, 1965-1994 (publicarea continuă).
- DLRM: *Dicționarul limbii române moderne*, redactor D. Macrea, București, 1958.
- Gherov I-VI: N. Gherov, *Rečnik na bălgarski ezik s tălkuvane rečite na bălgarski i ruski* [Речник на български език с тълкуване речите на български и руски], I-V, Ediție fotomecanică, Sofia, 1975-1978; vol. VI: *Dopălnenie* [Допълнение] de T. Pancev, Sofia, 1978.
- Iordache: Gh. Iordache, *Mărturii etnolingvistice despre vechimea meseriilor populare românești. Studii cu privire specială la Oltenia*, Craiova, 1980.
- Izvestija: Izvestija na Institutata za bălgarski ezik [Известия на Института за български език], Sofia.
- Kosev: Ivan Kosev, *Гребенският говор в Силистренско*, Трудове по българска диалектология, vol. V, Sofia, 1969.
- Kotlarska: Kina Kotlarska, *Женски прически и забраждания в Дъбовик, Пчеларово и Преселенци, Генералтошевско през 20-те-50-те години на XX век*, Сборник Добруджа, nr. 10, 1993, p. 227-249.
- Mihăescu: H. Mihăescu, *Limba latină în provinciile dunărene ale Imperiului Roman*, București, 1960.
- Mihăilă, 1966: G. Mihăilă, *Les plus anciennes attestations des mots roumains autochtones (Xe siècle-1520)*, Thraco-Dacica, XVII, București, 1966, 1-2, p. 23-71.
- Miletici, L., 1902: L. Miletici, Старото българско население в Североизточна България, Sofia, 1902.
- Miletici, L., 1912: L. Miletici, *Bulgarii din Dobrogea*, Dobrogea Jună, nr. 24, 15 iunie, 1912.
- M. Mladenov, 1972: M. Sl. Mladenov, *Elemente românești în terminologia populară bulgară din domeniul îmbrăcăminte*, Cercetări de lingvistică, XVII, Cluj, 1972, 2, p. 263-278.
- M. Mladenov: M. Sl. Mladenov, *Говорът на Ново село, Видинско. Принос към проблема за смесените говори*, Трудове по българска диалектология, VI, Sofia, 1969.
- Niță-Armaș și col.: Silvia Niță-Armaș, N. Pavliuc, D. Gămulescu, T. Pleter, M. Mitu, Elena Timofte, Maria Orman.Zavera, I. Rebușarca, Teodora Alexandru, D. Zavera, A. Tănăsescu, *L'influence roumaine sur le elxique des langies slaves*, Romanoslavica, XVI, București, 1968, p. 59-121.
- Osman-Zavera, *Raporturi lingvistice româno-bulgare*, București, 2002.
- RBE I-VIII: Kristalina Ciolakova (red. Șef), Keti Niceva, Siika Spasova-Mihailova, *Rečnik na bălgarskija ezik* [Речник на българския език], I-VIII, 1977, Sofia (publicarea continuă).
- Rosetti: Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, vol. IV, V, VI, 1986.
- Scheludko: D. Scheludko, *Lateinische und rumänische Elemente im bulgarischen*, Balkan-Archiv, III Band, Leipzig, 1927, p. 252-289.
- Stoikov: St. Stoikov, *Българска диалектология*, Ediția a II-a, Sofia, 1968.
- Türk Sözlüğü: Hasan Eren, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, 2 Baskı, Ankara, 1999.
- Trudove: Trudove po bălgarska dialektologija [Трудове по българска диалектология], Sofia.

Vakarelski: Hr. Vakarelski, *Добруджа. Материали към веществената култура на българите през периода на капитализма*, Sofia, 1964.

Vrabie: E. Vrabie, *Influența limbii române asupra limbii ucraïnene*, *Romanoslavica*, XIV, 1963, p. 195-227.

Zmееv-1992: Racio Zmееv, *Традиционният риболов по Долния Дунав в Южна Добруджа*, Сборник Добруджа, nr. 9, 1992, p. 269-287.

Zmееv-1993: Racio Zmееv, *Традиционният риболов по южнодобруджанското черноморско крайбрежие*, Сборник Добруджа, nr. 10, 1993, p. 203-220.